

DE ACADEMISCHE OPLEIDING

door Prof. J. Nathans

In een serie van artikelen met betrekking tot de opleiding tot registeraccountant (omslachtiger maar juistere geformuleerd: de opleidingen waarvan het met goed gevolg afgelegd hebben van het accountantsexamen een der voorwaarden is waaraan men moet voldoen wanneer men in het accountantsregister als bedoeld in artikel 58 van de Wet op de Registeraccountants wil worden ingeschreven) mag een artikel inzake de academische opleiding niet ontbreken. Het belang van deze opleiding kan worden aangetoond formeel door te wijzen op het genoemde artikel van de Wet op de Registeraccountants waarin het academische accountantsexamen wordt vermeld en materieel door te wijzen op het aandeel dat de academisch gevormde accountants uitmaken in het totaal der elk jaar nieuw ingeschrevenen in het accountantsregister. Met slechts één, overigens onbelangrijke uitzondering blijkt uit de jaarverslagen van de Orde dat dat steeds toeneemt; vanaf 1970/1971 tot en met 1975/1976 waren resp. 32, 35, 39, 37 en 40% der nieuw ingeschrevenen academisch gevormd.

Karakter van het artikel

Een artikel over de academische opleiding mag dus niet ontbreken maar het komt ons voor dat er zelden een meer ongelegen tijdstip is geweest om een dergelijke publikatie het licht te doen zien. In onze snel veranderende wereld is toch vooral de huidige inrichting van het onderwijs van belang als zijnde de beginsituatie van waaruit het toekomstig handelen dient te worden geïnitieerd alsmede een visie op de doeleinden welke men met dat toekomstig handelen wil bereiken. Wat de huidige inrichting van het onderwijs betreft leven wij echter in een overgangssituatie, balanceren wij wellicht op een breuklijn. Tijdens het schrijven van dit artikel is nog onvoldoende bekend welke concrete eisen uiteindelijk aan de structuur van het wetenschappelijk economisch onderwijs in het algemeen en aan het accountancy-onderwijs in het bijzonder zullen worden gesteld. De Wet Herstructurering Wetenschappelijk Onderwijs van 12 november 1975 geeft de minister de mogelijkheid tot een keuze van in de Wet genoemde alternatieven, echter niet dan nadat een bepaalde procedure in acht is genomen welke vermoedelijk niet voor 1 december 1978 zal zijn voltooid. De minister dient dan nog het (herziene) voorstel aan de in de Wet vermelde richtlijnen te doen toetsen door de Onderwijsraad. Eerst daarna zullen vastliggen de inschrijvingsduur (de tijd gedurende welke de student het recht heeft gebruik te maken van een aantal universitaire voorzieningen inclusief het recht tot het afleggen van het examen), de studieduur (de tijdsspanne tussen de eerste inschrijving en het afleggen van het afsluitend examen) en de cursusduur (de duur van de verschillende fasen van het onderwijsprogramma). De voorstellen daartoe komen in eerste instantie van de faculteiten der instellingen. Deze voorstellen zijn thans, medio 1977, nog in behandeling bij de Academische Raad ter fine van advies aan de minister. De academische accountancy-docenten hebben, ieder bij de eigen instelling, aan deze voorstellen hun medewerking kunnen geven terwijl zij bovendien gezamenlijk op

grond van het feit dat de accountantsopleiding in het Academisch Statuut (waarin de basisregels voor examens en promoties voorkomen) afzonderlijk van de overige post doctorale opleidingen wordt genoemd een advies aan de Academische Raad deden toekomen.

Deze accountancy-docenten komen telken jare enkele malen bijeen om zoveel mogelijk te streven naar uniforme oplossing van problemen verband houdende met de inrichting en de inhoud van het onderwijs. De meerderheid van deze docenten is tevens in de praktijk werkzaam. Naast hetgeen uit publicaties van de Orde en uit de vakliteratuur voortvloeit zijn deze bijeenkomsten dan ook een belangrijke bron tot verkrijging van kennis van de behoeften zoals deze uit de praktijkontwikkeling opkomen. Enkele vertegenwoordigers van het Onderwijsbureau van de Orde (die tevens zitting hebben in het buiten-universitaire Examenbureau) zijn daarbij als waarnemers aanwezig waardoor de gehele opleidingsproblematiek in zicht komt. De aard van deze samenwerking maakt dat geen bindende besluiten kunnen worden genomen hetgeen bovendien, omdat de beslissingsbevoegdheden elders liggen, niet reëel zou zijn. Het is dus niet te verwonderen dat, gelet op de omvangrijke problematiek, enkele verschillen van mening kunnen bestaan of dat over de wijze waarop algemeen erkende desiderata zouden kunnen worden bereikt verschillend wordt gedacht en gehandeld. Met betrekking tot de kernvraag, die, wat het minimum niveau van de eindtermen behoort te zijn, bestaat geen verschil van mening. Het woord „eindterm” is niet in de grote Van Dale te vinden. In het moderne jargon geven eindtermen de inhoud aan van wat men met een opleiding inhoudelijk dient te bereiken. Uit deze eensgezindheid vloeide bijvoorbeeld destijds voort dat de toetsing van kennis en vaardigheid van tentamencandidaten voorzover het de vakken administratieve organisatie (het Academisch Statuut spreekt van „Inrichtingsleer”) en controleleer betreft geschiedde aan de hand van gezamenlijk geredigeerde opgaven; ook het N.I.V.R.A. werkte hieraan mede. Geschiedde, want wat betreft het vak administratieve organisatie bewandelt men, althans ten dele, sinds kort zowel bij de universiteit te Groningen als bij het buiten-universitaire Examenbureau andere wegen. Het verschil van mening tussen de accountancydocenten heeft voornamelijk betrekking op de wijze waarop men het eindniveau van de studie wil bereiken. Daarbij speelt de structuur van het onderwijs van de eigen instelling een grote rol. Er dient immers rekening te worden gehouden met het feit dat de opbouw van een curriculum een zaak van de gehele faculteit en mede van de universiteit of hogeschool is. De faculteiten zijn, evenals de instellingen waartoe zij behoren in hoge mate autonoom en aan hen komt de beslissingsmacht toe.

Ook wat de reglementering van besluitvorming en beslissingsbevoegdheid betreft verkeren wij in een overgangssituatie. De Wet Universitaire Bestuurshervorming welke in 1971, voor sommige instellingen eerst in 1972, van kracht werd laat nog een aantal experimenten toe; wanneer wij nu over de universitaire studie willen schrijven ligt ook hier een onzekere faktor. Maar zelfs wanneer wij uit zouden gaan van een hypothetische situatie waarin alle inzichten, alle curricula en alle reglementeringen volkomen identiek zouden zijn, zijn geen waarborgen aanwezig dat zulks in de toekomst ook het geval zal blijven. Uiteindelijk ligt de toewijzing van middelen en personeel (formatieplaatsen) bij de overheid en niet bij de betrokken instelling; per instelling vindt de verdeling ervan over centrale diensten en faculteiten door de universiteitsraden plaats terwijl deze faculteiten

weer beslissen over de verdeling over de diverse vakgroepen en de technisch-administratieve staf. Al met al ligt het afwegen van belangen en het stellen van prioriteiten bij de aanwending van middelen en formatieplaatsen bij een zo groot aantal organen en belangengroepen dat niet gesteld mag worden dat die vakgroepen waarin de belangen van het accountancy-onderwijs zijn ondergebracht altijd en overal hun verlangens gehonoreerd zullen zien.

Eén en ander maakt dat dit artikel meer opiniërend van aard zal zijn dan dat een beschrijving gegeven zal worden van „de” academische accountancy-opleiding. Wanneer naar voorbeelden wordt gegrepen mag daaruit niet de conclusie worden getrokken dat een andere oplossing van de problemen minder juist zou zijn; elke oplossing dient immers te worden beoordeeld in verband met alle overige factoren zoals die in een instelling werkzaam zijn. Een artikel als het onderhavige, dat aan zekere gestelde grenzen met betrekking tot zijn omvang is gebonden laat niet toe alle in den lande gevonden oplossingen tot hun recht te doen komen.

Doeleinden van de universitaire opleiding

De doeleinden van het universitaire onderwijs worden in de Wet Herstructurering Wetenschappelijk Onderwijs omschreven als het bevorderen van inzicht in de samenhang der wetenschap, de vorming voor het zelfstandig beoefenen van wetenschap en de voorbereiding tot het bekleden van maatschappelijke posities waarvoor een universitaire vorming voorwaarde is. Artikel 8 van dezelfde wet noemt dan als taken het geven van onderwijs, het beoefenen van wetenschap en het bevorderen van maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef. Het gemiddeld tijdsbeslag door de student besteed (en/of van hem geëist) aan studie en „beoefening van wetenschap” vertoonde de tendens steeds groter te worden; tezamen met het groeiend aantal studerenden werd een steeds groter aandeel in het nationale budget door de hogere vormen van onderwijs opgeëist. Het maatschappelijk leven klaagde dan nog dat de student te laat afstudeerde en te oud in de maatschappij zijn uiteindelijke functie kon aanvangen; men zette een vraagteken bij de eis dat iedere afgestudeerde in staat zou moeten zijn om wetenschap zelfstandig te beoefenen. In de bovengenoemde wet ligt dan ook een nadruk op de kostenbesparing door een maximum te stellen aan de inschrijvingsduur van de student terwijl het zelfstandig beoefenen van wetenschap een voorrecht is geworden voor een beperkt aantal studenten. De accountancy-studenten zullen wanneer hun dat voorrecht zou toevallen, daar welhaast geen gebruik van kunnen maken: de maximale inschrijvingsduur van de pre doctorale gecombineerd met de post-doctorale fase van hun studie zal dan een verhindering blijken te zijn. Onder de vigeur van de wet zal voor de accountancy-student dan overblijven dat de universiteit hem in de pre doctorale fase naast de eigenlijke vakstudie de mogelijkheid biedt zijn inzicht in de samenhang der wetenschappen te vergroten en dat zijn maatschappelijk verantwoordelijkheidsbesef wordt gestimuleerd. Meer nog dan de bedrijfseconomische kennis waaraan in vergelijking tot het buiten-universitaire onderwijs veel tijd wordt besteed, maakt deze mogelijkheid juist de universitaire opleiding meer waardevol en meer bruikbaar bij het vervullen van een maatschappelijke positie dan de specificatie van de vakken welke het type van de doctorale bul bepalen doet vermoeden.

Voor de student die voor - of tijdens - zijn studie de keuze doet accountancy te willen studeren is het feit dat tijdens die studie een doctorale bul wordt behaald waaraan een algemene maatschappelijke betekenis kan worden toegekend stellig van belang.

Inrichting van de studie

Propaedeuse en kandidaatsfase

Veelal wordt de gehele universitaire studie voor het doctoraal examen ingedeeld in een propaedeutische, een kandidaats- en een doctorale fase. De cursusduur tot aan het kandidaatsexamen is daarbij dan dikwijls twee jaar. In een enkel geval maakt de propaedeutische fase één geheel uit met de kandidaatsfase doch dit formele verschil heeft praktisch geen betekenis. De Wet Herstructurering Wetenschappelijk Onderwijs stelt slechts een propaedeutische en een doctorale fase verplicht. De Minister stelt daarvan de cursusduur te zijner tijd definitief vast. Die van de propaedeuse kan daarbij één of indien de minister dit bepaalt twee jaren in beslag nemen. Met de propaedeuse wordt een drietal doeleinden gediend. De propaedeusetoeets vervult een drempelfunctie opdat degenen die blijken geen kwaliteiten te bezitten om het universitaire onderwijs te voltooien zich nog vroegtijdig hetzij vrijwillig, hetzij daartoe gedwongen terug kunnen trekken. Aan deze dwang zal in de toekomst niet te ontkomen zijn aangezien de minister op grond van de wet de maxima vaststelt waaraan cursusduur, studieduur en inschrijvingsduur hebben te voldoen.

Om aan het tweede oogmerk gestalte te geven, dat inhoudt dat de student een goed beeld moet krijgen van de mogelijkheden welke het universitair onderwijs te bieden heeft, wordt een studiepakket samengesteld waarin het aantal verplicht te volgen vakken vrij groot is. Daarnaast wordt een aantal vakken aangeboden waaruit de student een bepaalde keuze heeft te doen. Teneinde een te vroegtijdige specialisatie tegen te gaan moet er een evenwicht bestaan in aantal en diepgang van de verplichte vakken behorende tot de algemene economie en die der bedrijfshuishoudkunde. De propaedeutische periode heeft uiteraard tegelijkertijd tot doel om basiskennis aan te brengen. Aan deze basiskennis mag de kennis van een aantal vakken welke de studiekeuze van de student weinig of niet vermag te beïnvloeden niet ontbreken. Hierin zijn begrepen vakken zoals boekhouden, statistiek, wiskunde e.d. Tegelijkertijd wordt hiermede de derde functie van het propaedeutische jaar duidelijk. Studenten kunnen immers de universiteit langs verschillende wegen bereiken waarbij in het bijzonder in het kennisniveau van boekhouden en wiskunde belangrijke verschillen voor kunnen komen. Het is raadzaam deze zo spoedig mogelijk, bij voorkeur in het eerste studiejaar glad te strijken. Een geheel eigen plaats neemt een groep vakken van epistemologische aard in. Deze komen voor en behoren ons inziens altijd voor te komen, wellicht uit een levensbeschouwelijke instelling van het onderwijs, stellig omdat het bevorderen van het inzicht in de samenhang der wetenschappen en in de kennis van de (vak)methodologie van grote waarde is.

De vraag kan gesteld worden of het ter verkorting van de totale studieduur welke voor het accountantsdiploma nodig is niet mogelijk zou zijn het post doctorale accountancy-onderwijs geheel dan wel ten dele in de doctorale sfeer te trekken.

Vervolgens kan dan betoogd worden dat een dergelijk belangrijk vak een voorafschaduwning in de propaedeusesfeer moet vinden opdat de beginnende student er kennis mede kan maken. Op deze kwestie wordt bij de bespreking van de doctorale fase teruggekomen. Onze persoonlijke conclusie is dat de accountantsstudie niet in die fase thuishoort; mitsdien is er ook geen plaats voor een voorafschaduwning in de propaedeusesfeer.

Doctorale fase

Tijdens deze fase wordt de basiskennis verdiept en wordt tot specialisatie overgegaan. Hieraan zal de keuze tussen algemene economie en bedrijfseconomie voorafgegaan zijn. Bij de specialisatie wordt het aantal vakken uiteraard weer kleiner. Hoewel inhoudelijk de opleiding der verschillende instellingen als gelijkwaardig beschouwd kan worden is de formele uitwerking van het curriculum voorzover voor ons onderwerp van belang nogal verschillend; het verschil in nomenclatuur werkt bovendien niet verhelderend. Wij zullen trachten een voorbeeld te geven van een opleiding welke aan het volgen van de post doctorale accountancy cursus vooraf gaat zonder daarbij gebruik te maken van een specifieke nomenclatuur. Wij dienen echter nog uiteen te zetten waarom wij het niet wenselijk vinden om binnen de doctorale fase een zodanige specialisatiemogelijkheid te creëren opdat er een doctoraal vakkenpakket ontstaat dat nauwkeurig aansluit op de behoeften van de post-doctorale accountancystudie. Zoals bij alle specialisatie het geval is, is daarbij de tendens aanwezig dat, naar de mate dat de aansluiting groter wordt de algemene gebruikswaarde van de doctorale bul vermindert. Dit is in het bijzonder het geval wanneer de post-doctorale studie niet met een gunstig gevolg wordt afgesloten dan wel in het geheel niet wordt aangevangen.

Bij het inrichten van een dergelijke specialisatie zou de beroepskeuze bovendien in een vroeg stadium van de doctorale fase moeten hebben plaatsgevonden. Ons inziens is het van belang dat de student zijn beroepskeuze op een zo laat mogelijk tijdstip kan bepalen; de inrichting van de studie dient ook met dit aspect rekening te houden. Een verkeerde beroepskeuze is voor alle partijen ongewenst en de keuze kan beter gedaan worden naarmate de inhoud van de studie meer bekendheid gaat krijgen omdat men er daadwerkelijk mede bezig is. Na de keuze van een universitaire studie, van een studie aan een faculteit der economische wetenschappen, volgt dan de verbijzondering op de bedrijfseconomie en later de samenstelling van een vakkenpakket met een eigen verkeerswaarde maar tegelijkertijd met een goede aansluiting op het post doctorale onderwijs en ten slotte de accountancystudie. Wij menen dat hiermede tevens een beroepsbelang is gediend; de aldus gevormde doctorandi-niet accountant zullen de ideale gesprekspartners zijn voor de accountant in zijn beroepsbeoefening.

Met betrekking tot het tijdstip waarop de keuze om accountancy te gaan studeren metterdaad werd gedaan staan ons de cijfers van twee universiteiten ter beschikking. In het cursusjaar 1976/1977 werd een enquête gehouden onder deelnemers aan de post doctorale opleiding. Uit 168 antwoorden bleek dat 27% de keuze gedaan had voordat met de universitaire studie werd aangevangen; voorts viel de beslissing bij 20% in de candidaatsfase, bij 23% in het begin van de doctorale fase en bij 10% in de tijd dat kennis gemaakt werd met vakken van direct belang voor de accountancystudie (in het bijzonder de vakken „administratieve organisatie” en „informatica”). Tenslotte nam 20% de beslissing eerst na het

behalen van het doctorale diploma dan wel ging de studie op instigatie van werkgevers volgen. Tegelijkertijd werd een enquête gehouden onder 120 studenten, die in hetzelfde cursusjaar het doctorale college „administratieve organisatie” volgden. Gevraagd naar het voornemen om na het behalen van de doctorale bul de accountancy-opleiding te gaan volgen beantwoordde slechts 45% deze vraag bevestigend, 12% ontkennend terwijl 43% nog geen keuze wilde doen. Wij vermelden hier de gemiddelde cijfers van beide universiteiten tezamen; de individuele cijfers der beide instellingen vertoonden echter geen ander beeld. Met alle reserve welke te maken is met betrekking tot de betekenis van de uitkomst van deze eenmalige enquête, welke bovendien geen diepgaande analyse van de motivatie (met name valt te denken aan de invloed van de conjunctuur) der berichtgevers toeliet wordt onze ervaring, dat de keuze voor de accountancystudie geleidelijk aan vóór, gedurende en na de pre doctorale fase tot stand komt er stellig door ondersteund.

Ook voor de gehele accountantsstand is deze kwestie van belang. Het zou te betreuren zijn wanneer een belangrijke - en naar het zich laat aanzien steeds meer aan belangrijkheid winnende - toevoerweg naar het beroep zou worden versmald. Het inrichten van een doctoraal examen dat geheel gericht is op de eindtermen van het accountancy-onderwijs bemoeilijkt - maakt zo niet onmogelijk - het „tijdens de rit opstappen”. Overigens zou verondersteld kunnen worden dat de studielast als relatief groot en het examen als zwaar zal worden ervaren waardoor de kans op de keuze van deze studierichting eerder wordt verkleind dan vergroot. Uit de enquêtécijfers vloeit voort dat de mogelijkheid niet is uitgesloten dat de jaarproductie van academisch gevormde accountants - de overige omstandigheden gelijkblijvend - door het invoeren van een dergelijk doctoraal vakkenpakket met welhaast een derde gedeelte verminderen kan.

Reeds eerder is vermeld dat landelijk overeenstemming bestaat terzake van het minimum dat de eindtermen van het accountancy-onderwijs moeten bevatten. Hetgeen die eindtermen méér bevatten kan van instelling tot instelling verschillen; daarnaast kunnen verschillen ontstaan omdat de student het recht heeft tot vrije keuze binnen een gegeven verzameling van keuzevakken. Wat betreft de verplichte vakken zal hetgeen boven het verplichte minimum uitgaat mede afhangen van de persoonlijke belangstelling van docenten en studenten. Overeenstemming met betrekking tot het minimum behoeft dus niet een volkomen identieke opleiding te betekenen (gelukkig maar: du choc des opinions jaillit la vérité).

Op grond van het bovenstaande zijn wij voorstander van een doctoraal vakkenpakket - of vakkenpakketten - hetwelk of welke in een aanbod van academici resulteert waaraan in het maatschappelijk leven voor het vervullen van méér dan één functie behoefte is. Het met vrucht gevolgd hebben van zo'n doctorale opleiding dient betekenis te hebben voor de post-doctorale accountancystudie in die zin dat de studietijd aldaar uiterlijk twee jaar in beslag zal nemen. Het zal duidelijk zijn dat naar de mate dat een instelling meer van deze vakkenpakketten aan kan bieden er meer differentiatie zal optreden in hetgeen aan kennis boven de minimumeindtermen aanwezig kan zijn. Hiermede wordt tevens een beroepsbelang gediend; in feite ontstaan daardoor meer verdiepingsrichtingen dan door het buitenuniversitaire onderwijs worden aangeboden. Vóór het doctorale examen dient de studie voorzover deze gericht is op een zekere vakbekwaamheid rekening te houden met de algemene verkeerswaarde en dient de typische invalshoek van de accountant te worden vermeden.

Wij mogen één en ander met het volgende voorbeeld verduidelijken. Het betreft de inrichting van de studie zoals deze metterdaad bij een van de universiteiten is gerealiseerd. Uiteraard wordt daarmee geen oordeel, laat staan kritiek, gegeven op de inrichting van het onderwijs aan andere instellingen voorzover deze in min of meerdere mate hiervan afwijkt.

- 1 De inhoud van de kandidaatsstudie inclusief de propaedeuse is voor alle studenten gelijk met dien verstande dat de student twee vakken mag kiezen waarvan er één voorkomt in een groep van vier met name genoemde vakken.
- 2 De inhoud van het eerste jaar der doctorale studie is nadat vooraf de keuze op de bedrijfseconomische studierichting is gevallen vrijwel gelijk. De studieduur, variërend per student, is langer dan de drie collegejaren. De student kan dan een aantal vakken definitief afgerond hebben. Dit geldt voor vakken als Wijsbegeerte (encyclopaedie, systematiek, geschiedenis en geschiedenis der economie), Sociale ethiek, Algemeen-economische vakken (macro-, ontwikkelingseconomie, prijstheorie, economische groei, inkomensverdeling, internationaal economische betrekkingen, geld- en bankwezen), Boekhouden (t/m voortgezet boekhouden I), Statistiek, Inleiding Informatica, Wiskunde. Voorts heeft hij op kandidaatsniveau de bedrijfseconomische vakken bestudeerd (Financiering, Organisatie en leiding, Kosten- en winstvraagstukken) waarvan een aantal, met nieuwe bedrijfseconomische vakken, in het vierde collegejaar zullen worden verdiept.

Bovendien heeft de student een aantal van de overige vakken afgesloten of als voorbereiding voor de verdiepende doctoraalstudie in zijn kandidaatspakket opgenomen. Het aantal keuzemogelijkheden is groot; wij vermelden hier, omdat het een verplicht vak is wanneer naar het accountantsdiploma wordt gedongen, het vak Burgerlijk en Handelsrecht.

- 3 Was tot zover de opleiding voor iedere bedrijfseconomische student in grote lijn gelijk, het vierde collegejaar brengt de mogelijkheid van de uiteindelijke keuze. Voor de post-doctorale accountancystudie zijn enkele van de aangeboden varianten van bijzondere interesse hoewel ook andere varianten, onder de voorwaarde dat de juiste keuzevakken hierin worden opgenomen, eveneens interessant kunnen zijn en tot tijdsbesparing voor de post-doctorale studie kunnen leiden.

In de eerste plaats voor ons van belang is de administratieve variant met administratief-organisatorisch accent, de vakken Grondslagen administratieve organisatie, Winst- en kostenvraagstukken, Financiering, Organisatie en leiding, Belastingrecht, Informatica I benevens een tweetal keuzevakken omvatend. Daarnaast is de informatica variant met administratief-organisatorisch accent te noemen. Deze variant omvat de vakken Informatica I en II, Grondslagen administratieve organisatie, Organisatie en leiding, Winst- en kostenvraagstukken, Financiering alsmede een tweetal keuzevakken.

De criteria waarnaar de stof wordt ingedeeld bij Administratieve organisatie of bij Informatica zijn grosso modo gelijk aan die welke vermeld zijn in het artikel van Bosch en Van Zutphen, dat onlangs in dit maandblad is verschenen¹⁾. Enige overlapping is daarbij niet te vermijden. Informatica II heeft o.m.

¹⁾ Administratieve organisatie, informatieverzorging en informatica, MAB april 1977.

betrekking op de problemen verband houdend met bestandsorganisatie inclusief de beveiliging, opslagstructuur, programmatuur; onderzoek en beoordeling van de beschrijving van toepassingen; kennis van de organisatie van de automatiseringsactiviteiten; keuze en behandeling van apparatuur en programmatuur; begrippen en methodieken betreffende planning en beheer van systemen. Wij zien hier af van het aangeven van alle variantmogelijkheden welke door juiste keuze van de niet verplichte vakken geschikt worden als voorbereiding tot de accountancystudie; een en ander ligt meer op het terrein van de studievoorzichting.

Aangezien van de student bovendien verlangd wordt dat hij gedurende zijn doctorale studiefase in een in principe aaneengesloten periode van tenminste zes weken een stage op economisch gebied verricht en dat hij een scriptie maakt in een vak naar keuze wordt de doctorale bul veelal niet voordat zes studiejaar zijn verlopen verkregen. Waar bovendien veel studenten het laatste doctorale jaar al deeltijds in het maatschappelijk leven werkzaam zijn dan wel hun militaire dienstplicht (moeten) vervullen is het niet te verwonderen dat de studieduur in belangrijke mate kan uitlopen.

- 4 Wanneer de student zijn studie heeft ingericht als bovenomschreven is hij, nadat hij is afgestudeerd, in het bezit van een doctorale bul van een faculteit der economische wetenschappen met het accent op de bedrijfseconomie. Het examen heeft bovendien omvat (voor het eerstgenoemde vak kan genoeg genomen worden met een onderzoek op kandidaatsniveau): Burgerlijk en Handelsrecht, Belastingrecht, Voortgezet Boekhouden II en Financiële rekenkunde, Administratieve organisatie en Informatica I. Hij kan nu zonder enige aanvullende voorwaarde tot de postdoctorale studie worden toegelaten.

Postdoctorale fase

Deze fase vraagt twee collegejaren en een totale studietijd van drie à vier jaar. Gedurende de collegejaren komen aan de orde: Balanswaardering en resultatenbepaling (een semester), Administratieve organisatie (waarmede Informatica I geïntegreerd: tezamen een jaar) en Controleleer (twee jaar).

Het eerstgenoemde vak is vooral toegespitst op vraagstukken welke voor accountants van belang zijn. Mede aan de orde komen hier voorschriften en aanbevelingen, zoals deze uit Wet en samenwerkingsgroeperingen voortvloeien. Wij noemen o.m. B.W. Boek 2 Titel 6 (ex W.J.O.), Richtlijnen E.E.G., International Accounting Standards Committee, Beschouwingen van het tripartite overleg etc. Het tweede vak, naar de woordkeuze van het Academisch Statuut „Inrichtingsleer” genaamd houdt rekening met het feit dat voor de accountant niet alleen de opzet maar ook de voortdurend goede werking van informatie- en verantwoordingsystemen van belang is. Tegelijkertijd wordt de doctoraalstof voor wat betreft de typologie uitgebreid en de stof behorende tot Informatica I geïntegreerd. Veel studenten bereiken de postdoctorale cursus eerst nadat sinds het behalen van hun tentamen Administratieve organisatie of Informatica I vele jaren zijn verlopen. De ontwikkeling in het vak Informatica van de laatste jaren dient daarom ook aan de orde te komen evenals een zekere mate van herscholing. De laatste groep van colleges behandelt de Leer van de accountantscontrole; de techniek daarvan alsmede de vraagstukken verband houdende met de beroepsuitoefening en de organisatie van het accountantswezen. De problematiek van de

accountantscontrole bij het gebruik van elektronische informatiesystemen krijgt daarbij in een afzonderlijke collegecyclus bijzondere aandacht.

Zowel Inrichtingsleer als Controleleer kennen naast de theoretische colleges ook werkcolleges.

Slotopmerkingen

- In dit artikel is niet ingegaan op het feit dat de Wet Herstructurering Wetenschappelijk Onderwijs geen rekening houdt, of kon houden, met de in gang zijnde internationale ontwikkelingen. Binnen het verband van de E.E.G. wordt namelijk onder meer gestreefd de opleidingen tot accountant, zoals deze in de lidstaten bestaan, te harmoniseren. Hieruit zal vrijwel zeker voortvloeien dat van de accountant wordt verlangd dat hij vooraf een langdurige, meerjarige stage in de praktijk zal volbrengen. Wanneer deze eis niet aan de accountant maar aan de accountancy-student zou worden gesteld zouden de diverse in de Wet genoemde maximum-termijnen zulks onmogelijk maken. Wij behoeven ons op deze plaats echter niet te bemoeien met moeilijkheden, welke de overheid bij haar wetgevende arbeid wellicht in de toekomst zal ondervinden.
- Het uitgangspunt bij de inrichting van de studie behoort te zijn dat de universiteit de doeleinden, zoals deze werden opgesomd, kan realiseren. Dit behoeft, zoals bleek, in het geheel niet strijdig te zijn met het verzorgen van een postdoctorale vakopleiding. Het verzorgen van een vakopleiding door alle studiefasen heen met als randvoorwaarde dat de studieduur zo kort mogelijk moet zijn, hetgeen betekent dat alles wat niet strikt noodzakelijk is om het vak uit te kunnen oefenen als ballast moet worden geweerd tast echter het wezen van de universitaire studie, welke immers beoogt ervaringsoverschrijdend begrip bij te brengen, aan en maakt de universiteit tot een instituut voor hogere beroepsopleiding. Daarmede zou de doeleindenomschrijving dat de universiteit voorbereidt tot het bekleden van maatschappelijke posities waarvoor een universitaire vorming voorwaarde is tot een nietszeggende cirkelredenering leiden. Een dergelijk instituut kan wellicht bestaansrecht hebben en behoeft in genen dele minderwaardig te zijn. Wel minderwaardig zou zijn om een dergelijk instituut met een universitair sausje te overgieten terwille van geïnflerde prestigeoverwegingen. Een dergelijke vakopleiding zou onzes inziens wel door universiteiten als bijproduct van hun activiteiten kunnen worden verzorgd; de problematiek is interessant genoeg om te worden bestudeerd maar valt buiten de strekking van het onderhavige artikel.